

Світлана Шийка*

ВІДІМЕННІ ПРИЗВИЩЕВІ НАЗВИ І ПРИЗВИЩА РІВНЕНЩИНИ ІЗ СУФІКСАМИ *-ИЧ-*, *-ОВИЧ-*, *-ЕВИЧ-*

Статтю присвячено дослідженню відіменних прізвищевих назв і прізвищ історичної території Рівненської області із суфіксами *-ич-*, *-ович-*, *-евич-*. Проаналізовано генезу і географію поширення патронічних формантів у слов'янському мовному просторі. Відібрані для аналізу особові назви класифіковано за особливостями твірних основ, з'ясовано мотиви іменування перших носіїв, досліджено словотворчі особливості афіксів.

Ключові слова: антропонім, ім'я, прізвище, прізвищева назва, Рівненщина, суфікс.

Svitlana Shyika. Surname denominations and surnames of the Rivnen region with the suffices *-ich-*, *-ovich-*, *-evich-*. The article is devoted to the study of the surname denominations and surnames of the historical territory of the Rivnen region with the suffixes *-ich-*, *-ovich-*, *-evich-*. The genesis and geography of the spread of patronymic formants in the Slavic linguistic space are analyzed. The personal names selected for analysis are classified according to the features of the formative bases, the motives of naming the first carriers are clarified, and the word-forming features of affixes are investigated.

The source base of the study was anthroponyms extracted from chronicle and archival materials, scientific and local history articles, telephone directories and information from the Internet resource. The research methodology is based on the deductive practice of scientific knowledge from the general to the specific, a synergistic combination of methods: descriptive, generalization and systematization, comparative-historical, and linguistic analysis.

It is argued that patronymic forms with *-ich* are a means of expressing family kinship, interdependence of naming a son after his father and are characteristic of most Slavic languages, but are most fully revealed in Eastern and Southern Slavs. The origins of the affix date back to Proto-Slavic antiquity. The compound suffixes *-ov-ich*, *-ev-ich* arose as a result of the combination of possessive adjectives *-ov-*, *-ev-*, with this patronymic suffix *-ich*.

The word-forming practice of affixes evolves from common names of persons by family relationship to patronymics, nicknames, surname denominations, and finally, to modern surnames. Geographically and historically, the surname-forming activity of affixes increases in a western direction. If in the east of Ukraine the number of surnames formed with them is equal to one percent, then in Transcarpathia they are more than six percent. Among the surnames of the historical Rivne region, onyms with a simple suffix make up a third of the total number, among the modern surnames of the regional center, such names account for more than five percent, which is in line with the all-Ukrainian trend.

During linguistic evolution, the suffixes *-ich-*, *-ovich-*, *-evich-* were easily attached to functionally and structurally different nominal bases. The formative bases of hereditary regional names are: full variants of male Church Slavonic names and their various truncations and suffix variants, female names, Old Slavic personal names, anthroponyms and nicknames of later origin, foreign borrowings.

We associate the prospects of the research with the further development and institutionalization of Ukrainian historical anthroponymics, with the study of various groups of personal onymic vocabulary in global and regional aspects.

Keywords: anthroponym, name, surname, surname denomination, suffix, Rivne region.

*Світлана Шийка, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри журналістики та українознавства, Національний університет водного господарства та природокористування (Рівне, Україна); e-mail: atevS105@online.ua.

Постановка проблеми. Історична антропоніміка як синергетична наукова система досліджує прізвищеві назви (іменування людини назвою типу «прізвища» до юридичної кодифікації власних особових назв [Худаш 1977, с. 100]) і прізвища – обов’язкові спадкові найменування людини, які, виконуючи номінативну, ідентифікаційну та диференційну функції, несуть у собі також певну загальнонаукову, культурологічну і власне лінгвістичну інформацію. З’ясувати її суть покликані системні ономастичні студії, що поживалися на межі століть, з питань виникнення, словотвору та практики використання впродовж суспільної еволюції власних особових назв на національному і регіональному рівнях.

Перспективним напрямом дослідження історичних прізвищевих назв і сучасних прізвищ є з’ясування мотивів номінації їх перших носіїв, особливостей словотвору, зокрема за допомогою афіксів. Предметом актуальної розвідки стали відіменні патронімічні утворення із суфіксами *-ич-*, *-ович-*, *-евич-*, вилучені із доступних ономастичних джерел, співвідносні з історичною територією Рівненської області – старожитнього краю з глибокою автентикою, незначною міграцією населення і мовною диференційованістю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження відіменних прізвищевих назв і прізвищ, утворених за допомогою суфіксів *-ич-*, *-ович-*, *-евич-*, завжди було, в історичній ретроспективі і залишається сьогодні, у фокусі уваги українських та слов’янських вчених. Вони органічно входять як до складу комплексних антропонімічних дисертаційних досліджень так й окремих наукових праць кінця ХХ – початку ХХІ століть за авторством, зокрема, І. Железняк [Железняк 2011], Л. Кравченко [Кравченко 2002], Л. Литвинчук [Литвинчук 2006], Ю. Редька [Редько 1966], Ю. Фернос [Фернос 2008], О. Ющишиної [Ющишина 2019], П. Чучки [Чучка 2008] та ін. Науковці намагаються пояснити автентичні витоки патронімічних формантів, їх словотворчу антропонімічну активність на теренах Славії й в українському мовному просторі впродовж тривалої суспільно-історичної і лінгвістичної еволюції. Значну частину регіональної джерельної бази складають оніми, вилучені з праць Я. Пури (Пура; СПР). Системного ж вивчення відантропонімічних прізвищ із суфіксами *-ич-*, *-ович-*, *-евич-* з території історичної Рівненщини досі не проводилось.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження відіменних прізвищевих назв і прізвищ історичної території Рівненської області із суфіксами *-ич-*, *-ович-*, *-евич-*, а основними завданнями: дослідження генези антропонімічних формантів, їх функціонального призначення, особливостей формування і поширення, утворених власних назв.

Методологія дослідження ґрунтується на дедуктивній практиці наукового пізнання від загального до конкретного, синергетичному поєднанні методів: описового, узагальнення і систематизації, порівняльно-історичного, лінгвістичного аналізу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Генеза і поширення патронімічних формантів *-ич-*, *-ович-*, *-евич-*. Згадування імені батька при

особистому імені людини відноситься до давніх загальнослов'янських й індоєвропейських мовних явищ. Засобом вираження родинної спорідненості, наслідкової взаємозалежності іменування сина за батьком, слугують патронімічні форми, утворені за допомогою суфікса *-ич*. Витоки цього афіксу, як стверджують дослідники слов'янської антропонімії, сягають праслов'янського **-itjo* чи **-itjъ* [Чучка 2008, с. 294–295].

Використання патронімічної моделі з *-ич* (*-ичь* < **-itj*) властиве більшості слов'янських мов, однак, як зазначає П. Чучка, найповніше виявлене у східних та південних слов'ян [Чучка 2008, с. 290]. Типовість цієї моделі для історичної і сучасної південнослов'янської та східнослов'янської антропонімії переконує в істинності припущення С. Пахомової про те, що «в антропонімії сучасних сербів та хорватів продовжуються праслов'янські традиції» [Пахомова 2012, с. 181]. Підтвердженням цьому є виведення І. Железняк сербохорватського суфікса *-ић* від загальнослов'янського **-itje-*, за допомогою якого характеризуються назви молодих людей, пор.: серб. *царић* 'царьок', *лавић* 'левеня', ст. сл. *робичиштиь* 'молодий раб' або 'син рабині', рос. *царевич*, пол. *panić* 'син пана', *wojszczyzyc* 'син військового' і т. п. [Железняк 2011, с. 56].

Сербохорватські патронімічні назви з суфіксом *-ић* – це давні лінгвістичні продукти, які виникли, ймовірно, на ранній стадії розвитку мови. Проте ще більш давньою є патронімічність ад'єктивних форм, оформлена за допомогою суфіксів *-ов-*, *-ев-*, *-ин-* [Maretić 1886, с. 86]. Розвиваючи думку Я. Роса про поділ всіх патронімічних слов'янських форм на ад'єктивні і субстантивні, І. Железняк вважає патронімічні утворення з суфіксом *-іć* чисто субстантивними, а форми з *-овіć-*, *-евіć-*, *-иніć-* – вторинними, по відношенню до них, субстантивними патронімічними формами, утвореними від ад'єктивних форм на *-ов-*, *-ев-*, *-ин-* [Rosa 1911, с. 462; Железняк 2011, с. 49]. Транслюючи зазначене на східнослов'янський та український антропонімний простір, простий суфікс *-ич* (< *-ичь*) можна розглядати як первинну або родову словотвірну морфему, а складені суфікси *-ов-ич* (< *-ов-ичь*), *-ев-ич* (< *-ев-ичь*), *-ин-ич* (< *-ин-ичь*) – вторинними або видовими, які виникли внаслідок сполучення присвійних прикметників *-ов-*, *-ев-*, *-ин-* із цим патронімічним суфіксом.

Акцентуючи увагу на патронімічності суфікса *-ич*, з первісною вказівкою на приналежність чи походження, не варто нехтувати його демінутивною роллю. До речі, дискусії щодо первинності функцій патронімічності і демінутивності суфікса *-ич* і його похідних в ономастичній науці ведуться перманентно. [Чучка 2008, с. 295]. Деякі дослідники намагаються з'ясувати співвідношення між ними, аналізуючи з позицій семантичної взаємозалежності. Так, зокрема, досліджуючи сербохорватські патронімічні форми XII–XV ст., І. Железняк звертає увагу на те, що якщо при утворенні особистого імені суфікс *-іć* має виключно зменшувальне значення, то патронім з *-іć*, окрім звичної зменшувальності, вказує, що даний об'єкт молодший глави сім'ї [Железняк 2011, с. 51]. О. Трубачов, розглядаючи історію слов'янських термінів спорідненості, стверджує, що семантичний розвиток патронімічних слов'янських утворень з **-itjo-* відбувається за логіко-

наслідковим зв'язком «від приналежності / походження – до зменшувальності» [Чучка 2008, с. 295]. Тому, мабуть, у сучасному імені по батькові *Петрович*, сленговому прізвиську *Петрович*, прізвищі *Петрович* слід вбачати узагальнену патронімічну підпорядкованість іменування «сина за батьком», «молодшого за старшим» і водночас гіпокористичну сутність, що аналітично передаються як *син Петра, малий Петро, молодший Петро*. Доречно також, з позицій діахронічного бачення, виокремити і класифікувати функціональні словотворчі напрями використання як простої *-ич* так і похідних складних морфем *-ов-ич, -ев-ич*, серед яких, зокрема творення: загальних назв осіб за їх родовою, або взагалі суспільною, спорідненістю: *батькович, дядькович, дідич, родич, панич* тощо; загальних позначень людей за походженням чи місцем проживання: *володич, костромич, омич, хоролуч*; імен по батькові: *Власович, Ілліч, Хомич / Хомович*; прізвиськ чи первинних прізвищ (прізвищевих назв): *Баранович, Бродович, Москалевич, Русинович, Страшкевич*; прізвищ із семантично різними твірними основами: *Бурич, Григорович, Гулевич, Дубович, Любич* та ін. Не слід виключати формування новітніх прізвищ та псевдонімів адміністративними позалінгвальним способом.

Варто зауважити, що патронімічні утворення *-ич, -ович, -евич* на історичній території області функціонують не тільки в якості однослівної лінгвістичної форми, але й утворюють дволексемні антропонімні формули, напр.: (1570) «Жданец Андрѣвич» (Описи 2004, с. 40), (1576) «Микита Ермосович» (Описи 2004, с. 49). У складі трислівних антропоформул такі лексеми можуть виступати в ролі другого компонента – імені по батькові: (1891) «Моисей Саввичъ Гулька» (Адрес 1891, с. 149), третього компонента – прізвища, в різних позиціях: (1541) «пань Григорей Александрович Ходкевичъ» (AS IV, с. 270) і (1912) «Чеховича Павла Семеновича» (РДО 1951, с. 5), або в ролі імені по батькові і прізвища: (1801) «свящ. Даміанъ Григоріевичъ Амброзіевичъ» (ІСЦО 1889, с. 1117).

Територіально й історично використання патронімів, утворених за допомогою аналізованих афіксів характерне, з різними лінгвістичними чи кількісними флуктуаціями, для сербської, хорватської, болгарської та інших слов'янських мов. Подібні утворення домінують у сербохорватській антропонімії XII–XV ст.: 64,7 % з суфіксом *-ić-* і 35,3 % з суфіксами *-ović-, -ević-* [Железняк 2011, с. 58] і, тотально, серед сучасних прізвищ сербів та складають 55 % від загальної кількості антропонімних одиниць хорватів [Пахомова 2012, с. 214]. У другій половині XIX ст., внаслідок сербського та російського впливів, активізується їх використання у болгарській мові. Серед дволексемних білоруських формул XVI ст. панівне місце займають особові назви з другим патронімним компонентом, який закінчується на *-ович (-евич), -ич* – понад 80 % від усіх двослівних наймень [Пахомова 2012, с. 202–203]. Подібна тенденція з багатократним переважанням утворень зі складеними суфіксами характерна і для сучасних білоруських прізвищ. У польській мові за допомогою суфіксів *-icz, -owicz, -ewicz* утворено більше половини всіх іменувань за батьком, у словаків цей показник складає 11 % [Пахомова 2012, с. 257].

Простий суфікс *-ич*, зазначає С. Бевзенко, який у давньоруський період використовувався для творення назв осіб за їх родовим походженням, наприклад: *отьчичь, вотьчичь, дѣдичь, сестричичь, сестричь, кѣнѣжичь, родичь* та ін. і деяких особових назв: (1043) *Иванъ Творимиричь*, (1078) *Иванъ Жирославичь*, (1097) *Василко Ростиславичь* та ін., а також широко представлений галицькими і частково волинськими патронімічними особовими назвами в українських грамотах XIV–XV ст., з часом почав втрачати свою продуктивність [Бевзенко 1960, с. 115]. Починаючи з XIV ст. на східноєвропейському мовному просторі і, зокрема, в словотворчій системі української актової мови, його активно заміщують складні різновиди *-инич, -ович, -евич* [Гумецька 1958, с. 9]. У XV–XVI ст. антропоніми з формантами *-ич, -ович, -евич* ще домінують на всій території України і становлять 20 % від загальної кількості прізвищевих назв, утворених морфологічним способом [Єфименко 2003, с. 21], на історичній Житомирщині – 71,80 % [Литвинчук 2006, с. 87]. Однак, згодом їх словотворча активність згасає. Пояснюється це станово-класовою обмеженістю в тогочасній Росії, за якої було неможливим використання імен по батькові в якості родових найменувань для непривілейованих осіб [Чучка 2008, с. 610–611]. Якщо кількість утворених з наростками *-ич, -ович, -евич* антропонімів у козацьких Реєстрах 1649 року складає 5 % від загальної кількості особових назв у пам'ятці, то в подальшому кількість таких назв у східному напрямку суттєво зменшується. Так, відсоток лубенських прізвищ із формантами *-ович, -евич* зменшився з 1,41 % в другій половині XIX ст. до теперішнього 0,91 % [Кравченко 2002, с. 74], уманських прізвищ з 5,11 % у XIX ст до теперішнього 2,1 % [Фернос 2008, с. 129]. Кількість антропонімів, які закінчуються на *-ич, -ович, -евич* на сході України балансує на межі одного відсотка, а в деяких південно-східних областях вони практично відсутні [Редько 1965, с. 81]. Натомість, на заході країни – на Бойківщині, Гуцульщині, Лемківщині, Опіллі, впродовж суспільно-історичної еволюції такі найменування були постійно затребуваними [Панчук 1999, с. 16]. Моделі із суфіксом *-ович (-евич)* у кінці XVIII – XIX ст. у прізвищевій системі Розточчя посідали четверте місце – 13,4% [Марочкіна 2011, с. 14]. На п'ятій позиції серед афіксальних похідних Опілля перебували подібні прізвищеві утворення у XVIII – першій половині XIX ст.: форми з *-ич* – 0,7 %, з *-ович (-евич)* – 2,6 %, пор. у XX ст: форми з *-ич* – 3,22 %, з *-ович (-евич)* – 12,03 % [Панчук 1999, с. 11–13]. Продуктивність форманта *-ич* у сучасних прізвищах півдня Волинської області, утворених морфологічним способом, становить 0,88 %, *-ович* – 1,35 %, *-евич* – 2,12 % [Лісова 2014, с. 10]. На Закарпатті прізвища з суфіксом *-ич* належать до найпоширеніших і становлять 6,4 % від таких, що утворені за допомогою цього суфікса, з *-ович* – 2,7 %, з *-евич* – 0,6 % [Чучка 2008, с. 290–295].

Перші патронімічні форми з суфіксами *-ич, -ович, -евич* засвідчені на давньоруській історичній території, співвідносній з територією сучасної Рівненської області, в якості других компонентів дволексемних антропонімних формул княжих найменувань, наприклад: *Дѣдъ Игоревичь*, князь дорогобузький, (1097) «Дѣдъ Игоревичь» (ІЛ 1962, с. 160); *Володимерь Андрѣевичь* – князь

дорогобузький, (1150) «Володимерь Андрѣвичь» (ІЛ 1962, с. 284); *Мьстиславъ Дюргевичь* – князь дорогобузько-пересопницький, (1150) «Мьстислава Дюргевича посадиша в Пересопниці» (ІЛ 1962, с. 279); *Василко Романовичь* – князь пересопницький (1225), «своима братама Романовичема Данилови и Василкови» (ІЛ 1962, с. 510). Із майже трьох тисяч прізвищевих назв XIV–XIX ст, відібраних для лінгвістичного аналізу з території історичної Ровенщини, третину становлять патронімічні утворення з суфіксом *-ич-*, 15 % з суфіксом *-ович-*, 14 % з суфіксом *-евич-*. Серед майже 34 тисяч сучасних прізвищ мешканців адміністративної території області 1892 онімні одиниці, що становить 5,6 % від загальної вибірки, утворені за допомогою наростка *-ич-*, 420 – 1,2 % з допомогою суфікса *-ович-*, 616 – 1,8 % з суфіксами *-евич-/евич-*. Наведені статистичні регіональні дані повністю вкладаються в загальноукраїнську тенденцію використання суфіксів *-ич-*, *-ович-*, *-евич-* як антропонімотворчих формантів у діахронічному і синхронічному аспектах.

Формування системи відіменних прізвищевих назв і прізвищ Рівненщини з суфіксами *-ич-*, *-ович-*, *-евич-*. Аналіз відібраних антропонімів дозволяє стверджувати, що протягом лінгвістичної еволюції наростки *-ич-*, *-ович-*, *-евич-* легко доєднувалися до функціонально і структурно різних іменних основ. Твірними основами спадкових регіональних назв виступають повні варіанти чоловічих імен та їх різні усічення і суфіксальні варіанти, жіночі імена, давньослов'янські особові імена, антропоніми та прізвиська пізнішого походження, іншомовні запозичення.

Значна частина регіональних прізвищевих назв (віднесення низки наведених патронімічних особових найменувань до категорії прізвищевих назв є умовним, оскільки це можуть бути складові елементи дволексемних антропонімічних формул, які тільки згодом трансформувалися у прізвища) походить від повних варіантів чоловічих імен. З-поміж історичних особових назв з суфіксом *-ич-* виділимо: *Кузмич*, (1576) «*Ивашко Кузмич*» (Описи 2004, с. 64); *Минич*, (1576) «*Федор Минич*» (Описи 2004, с. 52), із сучасних: *Антонич* (РІ 3, с. 144), *Дем'янич* (Пура 3, с. 178), *Карпич* (Історія 1973, с. 249; РІ 5, с. 158), *Кузьмич* (Пура 3, с. 205; РІ 5, с. 522). Із суфіксом *-ович-*: *Денисовичь*, (1471) «*Федки Денисовича*» (ІСОЦ 1889, с. 775); *Ивановичь*, (1483) «*пан Пугата Ивановичь*» (AS I, с. 82); *Федорович*, (1516) «*Микита Федорович*» (Цинкаловський 1984, с. 289); *Аврамович*, (1570) «*Яцко Аврамович*» (Описи 2004, с. 39); *Анѣтонович*, (1576) «*Лазько Анѣтонович*» (Описи 2004, с. 47), «*Матфеи Анѣтонович*» (Описи 2004, с. 63); *Корниловичь*, (1777) «*свѣщ. Симеонъ Корниловичь*» (ІСОЦ 1889, с. 766); *Федоровичь*, (1798) «*свѣщенникъ Григорій Феодоровичь*» (ІСОЦ 1889, с. 566); *Теодоровичь*, (1825) «*свѣщ. Василій Теодоровичь*» (ІСОЦ 1889, с. 788); *Абрамовичь*, (1855) «*свѣщенникъ Іосифъ Адамовичь Абрамовичь*» (ІСОЦ 1889, с. 931); *Климовичь*, (1913) «*Климовичь Фр. Каз.*» (ВЮЗК 1913, с. 842), сучасні назви: *Архипович* (РІ 3, с. 159), *Давидович* (РІ 4, с. 262), *Дем'янович* (Пура 3, с. 178), *Демидович* (РІ 4, с. 294). Історичні назви з суфіксом *-евич-*, *-евич-*: *Анѣдревичь*, (1385) «*Васко Анѣдревичь*» (AS I, с. 2),

«васько аньдѣевичъ» (Грамоти 1974, с. 64); *Миколаєвич*, (1570) «Олекса Миколаєвич» (Цинкаловський 1984, с. 573); *Василевич* (1576) «Левонь Василевич» (Описи 2004, с. 58); *Василевичъ* (1576) «Дем'янець Василевичъ» (Описи 2004, с. 62); *Данилевичъ*, (1878) «Свящ. Іоаннь Сильвестр. Данилевичъ» (ІСОЦ 1889, с. 534–535); *Гордієвичъ*, (1886) «псаломщ. Сергій Ильич Гордієвичъ» (ІСОЦ 1889, с. 793); *Власевичъ* (1891) «Александръ Семеновичъ Власевичъ» (Адрес 1891, с. 147), а також сучасні прізвища: *Андрієвич* (СПР I, с. 29), *Борисевич* (РІ 3, с. 330), *Борисевич* (СПР V, с. 15), *Гордієвич* (Історія 1973, с. 141; РІ 4, с. 173), *Гордієвич* (СПР IV, с. 27), *Лазаревич* (РІ 6, с. 127), *Макаревич* (Пура 3, с. 213; РІ 6, с. 260), *Макаревич* (СПР I, с. 46; СПР V, с. 99) та ін.

Невелику групу особових назв складають прізвищеві назви жителів краю, утворені доєднанням наростків *-ович-*, *-евич-* до різних усічень повних чоловічих імен. Серед них, зокрема, історичні антропоніми: *Ланевичъ* < *Лань* < *Євламій*, (1385) «ацко ланевичъ» (Грамоти 1974, с. 64), «Ланевич» (AS I, с. 2), (1884) «свящ. Даніиль Мирон. Ланевичъ» (ІСОЦ 1889, с. 793); *Гапоновичъ* < *Гапон* < *Агапон*, (1569) «Івань Гапоновичъ зь Селца» (Архів І(2), с. 12); *Гапонович*, (1570) «Кузма Гапонович» (Описи 2004, с. 40), (1576) «Тишко Гапонович» (Описи 2004, с. 47); *Гапановичъ*, (1875) «Священникъ Николай Алексѣевичъ Гапановичъ» (ІСОЦ 1889, с. 1112); *Вацевич* < *Вацьо* < *Вацлав*, (1576) «Ωмелянец Вацевич» (Описи 2004, с. 61); *Саковичъ* < *Сак* < *Ісак*, *Сакій*, (1639) «архимандриту Кассіану Саковичу» (Волинь 1888, с. 156), «Кассіанъ Саковичъ» (ІСОЦ 1889, с. 868); *Гриневичъ* < *Гринь* < *Григорій*, (1778) «свящ. Лаврентій Гриневичъ» (ІСОЦ 1889, с. 752); *Костюкевичъ* < *Костюк* < *Костянтин*, (1818) «Священникъ Косма Косюкевичъ» (Метричні 1818, с. 602); *Грисевичъ* < *Грись* < *Григорій*, (1878) «псалом. Апполинарій Іванов. Грисевичъ» (ІСОЦ 1889, с. 929) і сучасні *Гриневич* (РІ 4, с. 203), *Ланевич* (ТДУ 2025), *Саківич* (СПР V, с. 142), *Панасович* (ТДУ 2025) < *Панас* < *Опанас*, *Юревич* (РІ 9, с. 460) < *Юр* < *Юрій*, *Юревич* (СПР V, с. 185).

Лексичною основою для формування низки прізвищевих назв стали різні суфіксальні варіанти повних та усічених чоловічих християнських імен, значна частина з яких є демінутивними дериватами з суфіксом *-к-о*. За допомогою аналізованих афіксів утворені історичні особові назви: *Миткович* < *Митько* < *Дмитро*, (1463) «пан Пашко Миткович» (AS I, с. 56); *Митковичъ*, (1464) «пань Пашко Митковичъ, воевода Острозскій» (Акти 1863, с. 293); *Дѣнискевич* < *Дениско* < *Денис*, (1466) «пан Сенко Дѣнискевич» (AS I, с. 61); *Денисковичъ*, (1545) «городня Петра Денисковича и Андрея Куневскаго» (ІСОЦ 1889, с. 1070); *Ивашкович* < *Ивашко* < *Іван*, (1486) «пан Андрушко Ивашкович» (AS I, с. 84), (1576) «Андреи Ивашкович» (Описи 2004, с. 55); *Ивашкевичъ*, (1913) «Ивашкевичъ Цезарій Іос.» (ВЮЗК 1913, с. 746); *Зѣнковичъ* < *Зінько* < *Зіновій*, (1545) «городня Матіаса Зѣнковича» (Пам'ятники 1859, с. 102), *Зѣнькевичъ*, (1807) «священникъ Климентъ Зѣнькевичъ» (ІСОЦ 1889, с. 968); *Федкович* < *Федько* < *Федір*, (1576) «Ивашко Федкович» (Описи 2004, с. 53); *Борисковичъ* < *Бориско* < *Борис*, (1602) «настоятель Дерманскаго монастыря Исаакій

Борисковичъ» (Волинь 1888, с. 144); *Васкович* < *Васько* < *Василь*, (1576) «Еско Васкович» (Описи 2004, с. 60), *Васькевичъ*, (1846) «Лаврентій Васильевичъ Васькевичъ» (ІСОЦ 1889, с. 1115); *Демковичъ* < *Демко* < *Дементій*, (1576) «Пахно Демковичъ» (Описи 2004, с. 54), а також сучасні: *Васькевич* (Пура 4, с. 171), *Зінькович* (РІ 4, с. 514), *Климкевич* (ТДУ 2025) < *Климко* < *Климентій*, *Пашкевич* (РІ 7, с. 466; ТДУ 2025) < *Пашко* < *Павло*, *Юркевич* (ТДУ 2025) < *Юрко* < *Юрій* та ін. Інші суфіксальні похідні чоловічих імен відбиті в історичних особових назвах: *Васютич* < *Васюта* < *Василь*, (1576) «Ничипор Васютич» (Описи 2004, с. 56); *Коленьковичъ* < *Коленька* < *Микола*, (1576) «Грицько Коленьковичъ» (Описи 2004, с. 55); *Антошевичъ* < *Антоша* < *Антон*, (1797) «іерей Василій Антошевичъ» (ІСОЦ 1889, с. 963).

Матронімічних назв з суфіксами *-ич-*, *-ович-*, *-евич-*, які функціонували на досліджуваній території упродовж суспільної еволюції, в доступних джерелах засвідчено мало. Серед них: *Кулинич* < *Кулина*, (1576) «Яцько Кулинич» (Описи 2004, с. 48); *Галькевич* [ТДУ 2025] < *Галька* < *Галина*; *Ганкевичъ* < *Ганка* < *Ганна*, (1913) «Ганкевичъ Влдсл. Іос.» (ВЮЗК 1913, с. 733); *Вірич* (Пура 4, с. 172) < *Віра*; *Горпинич* [ТДУ 2025] < *Горпина*; *Зіневич* (РІ 4, с. 509) < *Зіна* < *Зіновія*; *Маринич* (Пура 3, с. 215) < *Марина*; *Марусевич* (ТДУ 2025) < *Маруся* < *Марія*, а також сучасні семантично прозорі прізвища: *Галич* (Пура 3, с. 166), *Ганич* (РІ 4, с. 90), *Ганушевич* (РІ 4, с. 90), *Гатич* (РІ 4, с. 90), *Г'атич* (СПР IV, с. 24), *Горпинич* (Пура 3, с. 172), *Євич* (СПР IV, с. 39), *Катеринич* (РІ 5, с. 172), *Маринич* (РІ 6, с. 298), *Мар'инич* [СПР I, с. 46; СПР V, с. 101] та ін.

Віднесення зазначених особових назв до категорії матронімів гармонує з подібними класифікаціями українських вчених, зокрема Ю. Редька [Редько 1966, с. 118], О. Ющишиної [Ющишина 2019, с. 145–147]. Однак, якщо йти за логікою зауваження П. Чучки, що прізвища такого типу «тільки на перший погляд здаються метронімічними, а насправді утворені від чоловічих антропонімів чи просто від особових імен» [Чучка 2008, с. 291], то прізвище *Галькевич* потрібно виводити від давнього імені *Галько*, що є усіченням від слов'янського композитного *Галимир* або *Галислав* або ще: утворене від українського апелятива *галка* 'птаха із родини воронових' [Чучка 2011, с. 122–123], прізвище *Вірич* – від давнього імені *Вір*, що є усіченням від слов'янського композитного *Вірослав*, пор.: серб. та хорв. *Verislaw*, *Veroslaw*, чеськ. *Věroslav* [Чучка 2011, с. 102] або загальної назви на позначення деякої абстракції *віра* 'упевненість у чомусь, у здійсненні чого-небудь' [Бусел 2005, с. 189]. З цієї позиції можливе пояснення й інших особових назв, якщо припустити існування, невідомих нам, гіпотетичних чи справжніх чоловічих антропонімів або давніх особових імен *Кулин*, *Ганько* та ін. Наведені думки лише підтверджують недовершеність і відносність наших знань про навколишню об'єктивну реальність і результати людської діяльності щодо її сприйняття і перетворення.

Наведені міркування можна використати і для з'ясування суті твірних основ прізвищевих назв, мотивованих давніми апелятивами, давньослов'янськими особовими іменами, антропонімами та прізвищами

пізнішого походження. Відносність людських знань дозволяє лише ймовірно віднайти першооснови сучасних прізвищ на певному горизонтальному синхронічному рівні і сформувати наукову базу для майбутніх ономастичних розвідок. У цьому дослідженні ми зазначимо, що від давньослов'янських особових імен походять історичні прізвищеві назви: *Вачковичь* < *Вячко* < *Вячеслав*, (1458) «пань ѿнаньа вачковичь» (УГ 1965, с. 40); *Кирдѣвичь* < *Кирдѣй*, (1503) «у землянина Ванька Кирдѣвича» (ІСОЦ 1889, с. 439); *Тишковичь* < *Тишко* < *Тихомир* або *Тихон* [Чучка 2011, с. 341], (1545) «пань Василій Тишковичь» (ІСОЦ 1889, с. 994); *Малѣвич* < *Мал* [Чучка 2011, с. 230]; (1570) «Гацко Малѣвич» (Описи 2004, с. 39); *Трушковичь* < *Трушко* < *Трохим* [Чучка 2011, с. 344], (1576) «Данило Трушковичь» (Описи 2004, с. 65); *Турович* < *Тур* [Чучка 2011, с. 345], (1570) «Федец Турович» [28, с. 38]; *Бутович* < *Бут* < *Будимирь*, *Бутковичь* < *Бутко* < *Бут*, (1576) «Савка Бутковичь» (Описи 2004, с. 59); *Полковичь* < *Полк* [Чучка 2011, с. 283], (1576) «Ивашко Полковичь» (Описи 2004, с. 64); *Ненадкевичь* < *Ненадь* [Чучка 2011, с. 260], (1775) «св'ящ. Іаковъ Ненадкевичь» (ІСОЦ 1889, с. 478); *Радевичь* < *Рад* < *радий* 'радий, веселий, жвавий' [Чучка 2011, с. 293], (1636) «іеромонахъ Ісаїи Радевичь» (Пам'ятники 1859, с. 111); *Туркевичь* < *Турко* < *Тур*, (1778) «св'ящ. Григорій Туркевичь» (ІСОЦ 1889, с. 932); *Конахевичь* < *Кохан* [Чучка 2011, с. 207], (1855) «Св'ящ. Андрей Карп. Конахевичь» (ІСОЦ 1889, с. 694); *Ждановичь* < *Ждан* [Чучка 2011, с.]; (1891) «Юсуфъ Мустафовичъ Ждановичъ» (Адрес 1891, с. 129), а також їх еволюційні сучасні відповідники: *Буткевич* (Пура 1, с. 158), *Жданович* (Пура 1, с. 185), *Коханевич* (РІ 5, с. 435), *Малевич* (РІ 6, с. 277), *Радкевич* (РІ 8, с. 96), *Тишкевич* (РІ 9, с. 109), *Туркевич* (РІ 9, с. 165). Семантично прозорі давньослов'янські композитні особові назви відбиті у прізвищевих назвах краю: *Боговитинович*, (1466) «пан Богоушь Боговитинович» (AS I, с. 61); *Богдановичь*, (1512) «пань Немира Богдановичь» (Пам'ятники 1859, с. 33); *Борзобогатовичь*, (1561) «дворянина Ивана Борзобогатовича – Красенскаго» (ІСОЦ 1889, с. 1027); *Богдашевич*, (1576) «Васко Богдашевич» (Описи 2004, с. 64); *Богославневич*, (1880) «Богославневич Брониславе» (РДО 1951, с. 1); *Ярославич* (Пура 4, с. 276).

Упродовж суспільного розвитку прізвищеві назви і прізвища могли утворюватися від уже сформованих патронімічних утворень: *Мушатич* < *Мушат* < *Муша*, (1483) «пан Петрь Мушатич» (AS I, с. 82); *Павлюкович* < *Павлюк*, (1570) «Богдик Павлюкович» (Описи 2004, с. 40); *Петрикович* < *Петрик*, (1570) «Сенец Петрикович» (Описи 2004, с. 39); *Занкович* < *Занко* < *Зан* [Чучка 2011, с. 193], (1603) «Пархим Занкович» (Описи 2004, с. 90); *Ланчукович* < *Ланчук* < *Лан* [Чучка 2011, с. 215], (1576) «Карпъ Ланчукович» (Описи 2004, с. 57); *Хомычевичь* < *Хомыч*, (1576) «Дорош Хомычевичь» (Описи 2004, с. 59); *Стецюкевич* < *Стецюк* < *Стець* (Пура 4, с. 249) або численних різноможливих прізвиць, напр.: *Баріловичь* < *Баріло*, (1878) «Св'ященникъ Филимонъ Осипов. Баріловичь» (ІСОЦ 1889, с. 1065); *Войнилович* < *Войнило* < *Война* [Чучка 2011, с. 110], (1508) «пан Богдан Іацкевич Войнилович» (AS III, с. 55); *Волошинович* < *Волошин*, (1570) «Ярмак Волошинович» (Описи 2004, с. 38); *Котовичь* < *Кот*, (1816)

«св'ящ. Іоаннь Котовичь» (ІСОЦ 1889, с. 905).

Внаслідок мовної міграційної дифузії в місцевому лексиконі побутує незначна кількість відіменних прізвищевих запозичень, серед яких: *Башкиртович* < тюрк. *Башкорт* (1385) «Іван Башкиртович» (AS I, с. 2); *Башкиртовичь*, (1385) «ивань башкиртовичь» (Грамоти 1974, с. 64); *Яновичь* < пол., чес. *Jan*, слов. *Ján*, білор. *Ян*, (1490) «старосты Петра Яновича» (ІСОЦ 1889, с. 525); *Шалович* < євр. *Шаул*, (1496) «до Олізара Шаловича» (Цинкаловський 1984, с. 276); *Янкович* < *Янко* < *Ян*, (1576) «Карпъ Янковичъ» (Описи 2004, с. 56); *Еничь* < можливо, від *Єн* < пол. *Ян*, (1612) «пана Александра Енича» (АЮЗР VI(1), с. 405); *Александровичь* < рос. *Александр*, (1853) «св'ящ. Сильвестръ Александровичь» (ІСОЦ 1889, с. 766); *Янушевичь* < пол. *Януш* < *Ян*, (1891) «Ипполить Янушевичь» (Адрес 1891, с. 127); *Бруновичь* < нім. *Бруно*, (1912) «Чеславом и Янитой Бруновичами» (РДО 1951, с. 5); *Лазаревич* < євр. *Лазар* (РІ 6, с. 127); *Мошкович* < євр. *Мошко* (РІ 6, с. 500) та ін.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Патронімічні форми, утворені за допомогою суфікса *-ич* є засобом вираження родинної спорідненості, наслідкової взаємозалежності іменування сина за батьком і властиві більшості слов'янських мов, однак найповніше виявлені у східних та південних слов'ян. Витоки афіксу сягають праслов'янської давності. Складені суфікси *-ов-ич*, *-ев-ич* виникли внаслідок сполучення присвійних прикметників *-ов-*, *-ев-*, із патронімічним суфіксом *-ич*.

Словотворча практика афіксів еволюціонує від загальних назв осіб за родовою спорідненістю до імен по батькові, прізвиськ, прізвищевих назв, і врешті, до сучасних прізвищ. Географічно й історично прізвищевотворча активність афіксів зростає в західному напрямку. Якщо на сході України кількість, утворених з ними прізвищ, дорівнює відсотку, то на Закарпатті їх понад шість відсотків. Серед майже трьох тисяч прізвищевих назв XIV–XIX ст. історичної Ровенщини третину становлять патронімічні утворення з суфіксом *-ич-*, 15 % з суфіксом *-ович-*, 14 % з суфіксом *-евич-*. Серед майже 34 тисяч сучасних прізвищ мешканців адміністративної території області 1892 онімні одиниці, що становить 5,6 % від загальної вибірки, утворені за допомогою наростка *-ич-*, 420 – 1,2 % з допомогою суфікса *-ович-*, 616 – 1,8 % з суфіксами *-евич-/євич-*.

Протягом лінгвістичної еволюції форманти *-ич-*, *-ович-*, *-евич-* легко доєднувалися до функціонально і структурно різних іменних основ. Твірними основами регіональних відіменних прізвищевих назв і прізвищ виступають повні варіанти чоловічих імен, різні усічення повних чоловічих імен, різні суфіксальні варіанти повних та усічених чоловічих християнських імен, значна частина з яких є демінутивними дериватами з суфіксом *-к-о*, матронімічні утворення, давні апелятиви, давньослов'янські особові імена, антропоніми та прізвиська пізнішого походження, іншомовні запозичення.

Актуальна антропонімічна розвідка покликана з'ясувати автентичні витоки прізвищевого форманта, його еволюцію на регіональному рівні. Перспективи

майбутніх досліджень пов'язуємо з подальшим розвитком й інституціоналізацією української історичної антропоніміки, з вивченням різних груп особової онімної лексики у глобальному і регіональному аспектах.

ЛІТЕРАТУРА

- Бевзенко, С.П. (1960). *Історична морфологія української мови*. Ужгород, 415 с.
- Великий тлумачний словник української мови* /уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел (2005). Київ, Ірпінь: ВТФ «Перун», 1728 с.
- Гумецька, Л.Л. (1958). Нарис словотворчої системи української актової мови XIV–XV ст. Київ, 298 с.
- Железняк, І.М. (2011). *Слов'янська антропоніміка (вибрані статті)*. Київ, 288 с.
- Єфименко, І.В. (2003). *Українські прізвищеві назви 16 ст.* Київ, 168 с.
- Кравченко, Л.О. (2002). Антропонімія Лубенщини: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 347 с.
- Литвинчук, Л.В. (2006). Прізвищеві назви Житомирщини XVI століття з суфіксом *-ов-ич/-ев-ич*. [У:] *Студії з ономастики та етимології 2006* / Відп. ред. О.П. Карпенко. Київ, с. 76–88.
- Лісова, Л.О. (2014). Антропонімія півдня Волинської області: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Луцьк, 23 с.
- Марочкіна, О.О. (2011). Формування прізвищевої системи Розточчя: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Івано-Франківськ, 25 с.
- Панчук, Г.Д. (1999). Антропонімія Опілля: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Тернопіль, 18 с.
- Пахомова, С.М. (2012). *Еволюція антропонімних формул у слов'янських мовах*. Ужгород, 344 с.
- Редько, Ю.К. (1965). Географія основних типів українських прізвищ. [У:] *Питання ономастики* / відп. ред. К.К. Цілуйко. Київ, с. 77–84.
- Редько, Ю.К. (1966). *Сучасні українські прізвища*. Київ, 216 с.
- Фернос, Ю.І. (2008). Антропонімія Уманщини XVII – початку XXI ст.: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Умань, 301 с.
- Худаш, М.Л. 3 історії української антропонімії. Київ : Наукова думка, 1977. 236 с.
- Чучка, П.П. (2011). *Слов'янські особові імена українців: історико-етимологічний словник*. Ужгород, 432 с.
- Чучка, П.П. (2008). *Антропонімія Закарпаття*. Ужгород, 672 с.
- Ющишина, О.М. (2019). Прізвищеві назви і прізвища Центральної Хмельниччини XVII–XXI ст.: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Вінниця, 294 с.
- Rosa, J. (1911). Příjmení patronymická. (V:) Časopis Muzea království Českého. Roč. 85, s. 456–464.
- Maretić, T. (1886). O narodnim imenima i prezimenima u Hrvata i Srba. [In:] *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*. Zagreb, kn. 81, s. 81–146.

REFERENCES

- Bevzenko, S.P. (1960). Istorychna morfolohiia ukrainskoi movy [Historical morphology of the Ukrainian language]. Uzhhorod, 415 s. (in Ukrainian).
- Velykyi tлумachnyi slovnyk ukrainskoi movy [Large explanatory dictionary of the Ukrainian language]. V.T. Busel (Ed.) (2005). Kyiv, Irpin: VTF «Perun», 1728 s. (in Ukrainian).
- Humetska, L.L. (1958). Narys slovotvorchoi systemy ukrainskoi aktovoi movy 14–15 st. [An outline of the word-formation system of Ukrainian formal language of the 14th–15th centuries] Kyiv, 298 s. (in Ukrainian).
- Zheliezniak, I.M. (2011). Slov'ianska antroponimika (vybrani statti) [Slavic anthroponymics (selected articles)]. Kyiv, 288 s. (in Ukrainian).
- Yefymenko, I.V. (2003). Ukrainski prizvyshchevi nazvy 16 st. [Ukrainian surnames of the 16th century] Kyiv, 168 s. (in Ukrainian).

- Kravchenko, L.O. (2002). Antroponimiia Lubenshchyny [Anthroponymy of the Lubenshchina]: dys. ... kand. filol. nauk. Kyiv, 347 s. (in Ukrainian).
- Lytvynchuk, L.V. (2006). Prizvyshechi nazvy Zhytomyrshchyny 16 stolittia z sufiksom *-ov-yeh/-ev-yeh* [Surnames of the Zhytomyr region of the 16th century with the suffix *-ov-ich/-ev-ich*]. [U:] *Studii z onomastyky ta etymolohii 2006*. O.P. Karpenko (Ed.). Kyiv, s. 76–88. (in Ukrainian).
- Lisova, L.O. (2014). Antroponimiia pivdnia Volynskoi oblasti [Anthroponymy of the south of the Volyn region]: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk. Lutsk, 23 s. (in Ukrainian).
- Marochkina, O.O. (2011). Formuvannia prizvyshechoi systemy Roztochchia [Formation of the surname system of Roztochchya]: avtoref. dys. ... kand. filol. Nauk. Ivano-Frankivsk, 25 s. (in Ukrainian).
- Panchuk, H.D. (1999). Antroponimiia Opillia [Anthroponymy of Opillya]: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk. Ternopil, 18 s. (in Ukrainian).
- Pakhomova, S.M. (2012). Evoliutsiia antroponimnykh formul u slov'ianskykh movakh [The evolution of anthroponymic formulas in Slavic languages]. Uzhhorod, 344 s. (in Ukrainian).
- Redko, Yu.K. (1965). Heohrafiia osnovnykh typiv ukrainskykh prizvyshech [Geography of the main types of Ukrainian surnames]. [U:] *Pytannia onomastyky*. K.K. Tsiliuko (Ed.). Kyiv, s. 77–84. (in Ukrainian).
- Redko, Yu.K. (1966). Suchasni ukrainski prizvyshecha [Modern Ukrainian surnames]. Kyiv, 216 s. (in Ukrainian).
- Fernos, Yu.I. (2008). Antroponimiia Umanshchyny 17 – pochatku 21 st. [Anthroponymy of the Uman region 17th–early 21st centuries]: dys. ... kand. filol. Nauk. Uman, 301 s. (in Ukrainian).
- Khudash, M.L. Z istorii ukrainskoi antroponimii [From the history of Ukrainian anthroponymy]. Kyiv: Naukova dumka, 236 s. (in Ukrainian).
- Chuchka, P.P. (2011). Slov'ianski osobovi imena ukraintsiv: istoryko-etymolohichni slovnyk [Slavic personal names of Ukrainians: historical and etymological dictionary]. Uzhhorod, 432 s. (in Ukrainian).
- Chuchka, P.P. (2008). Antroponimiia Zakarpattia [Anthroponymy of Transcarpathia]. Uzhhorod, 672 s. (in Ukrainian).
- Yushchyshyna, O.M. (2019). Prizvyshechi nazvy i prizvyshecha Tsentralnoi Khmelnychchyny 17–21 st. [Surnames and family names of the Central Khmelnytskyi region, 17th–21st centuries]: dys. ... kand. filol. Nauk. Vinnytsia, 294 s. (in Ukrainian).
- Rosa, J. (1911). Příjmení patronymická [Surname patronymic]. (U:) *Časopis Muzea království Českého*, vol. 85, s. 456–464. (in Czech).
- Maretić, T. (1886). O narodnim imenima i prezimenima u Hrvata i Srba [On folk names and surnames in Croats and Serbs]. [U:] *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*. Zagreb, vol. 81, s 81–146. (in Croatian).

СКОРОЧЕННЯ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Адрес (1891) – Адрес-календарь Волынской губернии на 1892 год / под ред. И. Ф. Мацкевича. Житомир: Типография Губернского правления, 1891. 205 с.
- Акти (1863) – Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России. С-Петербург, 1863. Т. 1. 319 с.
- Архів – Архив Юго-западной России, издаваемый Временной комиссией для разбора древних актов: в 35 т. Киев, 1859–1914.
- ВЮЗК (1913) – Весь Юго-Западный край: справочная и адресная книга по Киевской, Волынской, Подольской губерниям. Киев, 1913. 1158 с.
- Волинь (1888) – Волинь. Исторические судьбы Юго-Западного края. С-Петербург: «Общественная польза», 1888. 438 с.
- Грамоти (1974) – Грамоти XIV ст. / упоряд. М. М. Пещак. Київ: Наукова думка, 1974. 220 с.
- ІСОЦ (1889) – Историко-статистическое описание церквей и приходов Волынской епархии / составил Н. И. Теодорович. Почаев, 1889. Т. II: Уезды Ровенский, Острожский и Дубенский. С. 435–1120.

- Історія (1973) – Історія міст і сіл Української РСР. Ровенська область / редкол.; М'яловицький А. В. (голова редкол.). Київ: Головна редакція УРЕ, 1973. 682 с.
- Метричні (1818) – Метричні книги православних церков Ровенського повіту. 1818. ДАЖО. Ф. 1. Оп. 78. Спр. 1101. 729 с.
- Описи (2004) – Описи Острожчини другої половини XVI – першої половини XVII ст. / упоряд. В. Атаманенко; ред. Л. Винар. Острог, 2004. 384 с.
- Пам'ятники (1859) – Памятники, изданные Временною Комиссиею для разбора древних актов, Высочайше учрежденною при Киевском военном, Подольском и Волынском генерал-губернаторе: в 4 т. Киев, 1859. Т. 4. 1015 с.
- ЛІ (1962) – Полное собрание русских летописей. Т. 2: Ипатьевская летопись. Москва: Изд-во вост. лит., 1962. 638 с.
- Пура – Пура Я. О. Край наш у назвах: в 4 ч. Рівне, 1991–2002.
- СПР – Пура Я. О. Сучасні прізвиська Рівненщини: в 5 ч. Рівне, 1984–1990.
- РІ – Реабілітовані історією. Рівненська область: в 10 Кн. / редкол.; А. А. Жив'юк (відп. секр.) та ін. Рівне, 2013–2021.
- РДО (1838) – Ровенская дворянская опека (1838–1915 pp.) ДАРО. Ф. 7. Оп. 2. 12 с.
- ТДУ (2025) – Телефонний довідник України. За алфавітом. Рівне. *Проект* SPRAVKA109.NET © 2025. URL: <https://spravka109.net/ua/ukraine> > Рівне (дата запису 16.01.2025).
- УГ (1965) – Українські грамоти XV ст. / підгот тексту, вступна стаття і комент. В. М. Русанівського. Київ: Наукова думка, 1965. 162 с.
- Цинкаловський (1984) – Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся: у 2-х т. Вінніпег: Volyn Society, 1984. Т. 1. 600 с.
- AS – Archiwum ksiąg Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie. Т. 1–7. Lwów, 1887–1910.

REDUCTION OF SOURCES USED

- Adres (1981) – Adres-kalendar Volynskoi hubernyy na 1892 hod [Adres-calendar of the Volyn province for 1892]. Y.F. Matskevych (Ed.). Zhytomyr: Typohrafiya Hubernskoho pravlenyia, 205 s.
- Akty (1863) – Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России [Acts relating to the history of Southern and Western Russia]. S-Peterburh, vol. 1, 319 s.
- Arkhir – Arkhiv Yuho-zapadnoi Rossyy, yzdavaemyi Vremennoi komysseyi dlia razbora drevnykh aktov [Archives of South-West Russia, published by the Temporary Commission for the Analysis of Ancient Acts]. (Vols. 1–35). Kyiv.
- VIuZK (1913) – Ves Yuho-Zapadnyi kraj: spravochnaia y adresnaia knyha po Kyevskoi, Volynskoi, Podolskoi huberniyam [The entire South-West region: reference and address book for the Kyiv, Volyn, Podolsk provinces]. Kyiv, 1158 s.
- Volyn (1888) – Волин. Ystorycheskye sudby Yuho-Zapadnoho kraia [Volyn. Historical destinies of the South-Western region]. S-Peterburh: Obshchestvennaia polza, 438 s.
- ISOTs (1889) – Ystoryko-statystycheskoe opysanye tserkvei y prykhodov Volynskoi eparkhy [Historical and statistical description of churches and parishes of the Volyn diocese]. N.Y. Teodorovych (Compiled). Pochaev, vol. 2, s. 435–1120.
- Hramoty (1974) – Hramoty 14 st. [Charters of the 14th century]. M.M. Peshchak (Ed.). Kyiv: Naukova dumka, 220 s. (in Ukrainian)
- Istoriia (1973) – Istoriia mist i sil Ukrainskoi RSR. Rovenska oblast [History of cities and villages of the Ukrainian SSR. Rivne region]. A.V. M'ialovytskyi (Ed.). Kyiv: Holovna redaktsiia URE, 682 s. (in Ukrainian).
- Metrychni (1818) – Metrychni knyhy pravoslavnykh tserkov Rovenskoho povitu [Метричні книги православних церков Ровенського повіту]. 1818. DAZhO. F. 1. Оп. 78. Спр. 1101.
- Opysy (2004) – Opysy Ostrozhhyny druhoi polovyny 16 – pershoi polovyny 17 st. [Descriptions of the Ostroh region of the second half of the 16th – first half of the 17th century]. L. Vynar (Ed.). Ostroh, 384 s. (in Ukrainian).
- Pam'iatnyky (1859) – Pamiatnyky, yzdannye Vremennoiu Komysseyeu dlia razbora drevnykh aktov, Vysochaishe uchrezhdennoiu pry Kyevskom voennom, Podolskom y Volynskom heneral-

hubernatore [Monuments issued by the Temporary Commission for the Analysis of Ancient Acts, Supremely established under the Kiev Military, Podolsk and Volynsk Governor-General]. Kyiv, vol. 4, s. 1015.

IL (1962) – Polnoe sobranie russkykh letopyssei [Complete collection of Russian chronicles]. Moskva, vol. 2: Ypatevskaia letopys [The Ipatiev Chronicle], 638 s.

Pura – Pura Ya.O. Krai nash u nazvakh [Our land is in names]. (Vols. 1–4). Rivne. (in Ukrainian).

SPR – Pura Ya.O. Suchasni prizvyshcha Rivnenshchyny [Modern surnames of the Rivne region]. (Vols. 1–4). Rivne. (in Ukrainian).

RI – Reabilitovani istoriieiu. Rivnenska oblast [Rehabilitated by history. Rivne region]. (Vols. 1–10). A. A. Zhyv’iuk (Ed.) et al. Rivne. (in Ukrainian).

RDO (1838) – Rovenskaia dvorianskaia opeka (1838–1915 rr.) [Rivne noble guardianship (1838–1915)]. DARO. F. 7. Op. 2. 12 s.

TDU (2024) – Telefonnyi dovidnyk Ukrainy. Za alfavitom. Rivne [Telephone directory of Ukraine. Alphabetically. Rivne]. URL: <https://spravka109.net/ua/ukraine> > Rivne. (in Ukrainian)

UH (1965) – Ukrainski hramoty 15 st. [Ukrainian letters of the 15th century] V.M. Rusanivskiyi (Ed.). Kyiv: Naukova dumka, 162 s. (in Ukrainian).

Tsynkalovskyi (1984) – Tsynkalovskyi O. Stara Volyny i Volynske Polissia [Old Volyn and Volyn Polissya]. Vinnipeh: Volyn Society, vol. 1, 600 s. (in Ukrainian).

AS – Archiwum ksiąg Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie [Archive of the Lubartowicz-Sanguszko princes in Sławuta]. (Vols. 1–7). Lwów, 1887–1910.

*Подано до редакції 28.03.2025 року
Прийнято до друку 18.04.2025 року*